

Jelena G. Mihailović
Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad
mihailovic.jelena@yahoo.com

UDC 811.133.1:811.163.41]’366.584
originalni naučni rad

IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI U FRANCUSKOM I SRPSKOM JEZIKU (osvrt na osnovna glagolska vremena)¹

SAŽETAK: U radu se tretira problematika izražavanja budućnosti u francuskom i srpskom jeziku kroz kontrastivnu i kvantitativnu analizu glagolskih vremena koja imaju tu funkciju. Polazište predstavlja francuski jezik i metodom jednosmernog poređenja analizira se realizacija prevoda na srpski jezik. Kao osnovni cilj se postavlja utvrđivanje najčešćih korespondencija francuskih oblika u srpskom jeziku.

Cljučne reči: francuski jezik, srpski jezik, izražavanje budućnosti, kontrastivna analiza.

0. UVOD

Pojam budućnosti nosi u sebi dozu ambivalentnosti: to može biti „mentalni prostor” u koji smeštamo događaje nakon sadašnjeg trenutka ili svako glagolsko vreme koje sledi referentnoj tački smeštenoj u sadašnjosti, prošlosti, pa čak i budućnosti. U ovom radu ograničićemo se na posmatranje budućnosti u odnosu na sadašnji trenutak.

Uvođenjem pojma „referentne tačke”, Hans Rajhenbah (Reichenbach 1947: 52) omogućava označavanje perspektive posmatranja nekog događaja, različite od trenutka govora i od trenutka realizacije tog događaja. Za precizniji opis ove perspektive bilo je potrebno i uvođenje pojma „posteriornosti”. Prema lokalističkoj hipotezi pojam vremena se konceptualizuje na osnovu pojma prostora,² te se proticanje vremena poredi sa kretanjem u prostoru i odatle proizilazi stvaranje pojma posteriornosti. Među francuskim lingvistima najdetaljnije objašnjenje daje Wilmet:

„La notion dérive de l’espace ou, plus exactement, du mouvement. A précède B (antéposition), B suit A (postposition), on glisse par une pente naturelle de devant à avant (antériorité), de derrière à après (postériorité), de la distance à la durée” (Wilmet 2003: 315).³

¹ Rad je prerađena verzija seminarskog rada za predmet „Kontrastivna proučavanja jezika” kod prof. Dušanke Zvekić-Dušanović na I godini doktorskih studija.

² Prema ovoj hipotezi prostorni izrazi su semantički i gramatički fundamentalni (Lyons 1977).

³ „Taj pojam se izvodi iz prostora ili, tačnije, iz kretanja. A ‘prethodi’ B (antepozicija), B ‘sledí’ A (postpozicija), i tako se prirodno sklizne sa ‘ispred’ na ‘pre’ (anteriornost), i sa ‘iza’ na ‘posle’

Pojmom posteriornosti se tako omogućava izražavanje budućnosti u odnosu na referentnu tačku koja može biti smeštena u bilo kojem trenutku.

Još precizniji terminološki aparat nalazimo kod Točanac u radu *Transpozicija srpskohrvatskog oblika budem + particip u francuski sintaksički sistem* (Točanac 1991: 271), u kojem procese koji se odvijaju nakon prezenta autor označava kao „realnu budućnost”, a procese koji su posteriorni perfektu kao „relativnu budućnost” i tako jasno definiše dve moguće interpretacije budućnosti.

Proučavanje realne budućnosti nosi dozu složenosti u svakom jeziku: anticipiranje budućeg događaja podrazumeva njegovo smeštanje nakon trenutka govora, u kojem je on još uvek nerealizovan, i ta činjenica ostavlja prostor za različite vrste modalnih interpretacija. Situaciju dodatno usložnjava i to što je broj vremena koja označavaju prošlost veći od onih koji označavaju budućnost u svim jezicima, pošto je lakše precizno govoriti o već realizovanim radnjama (Riegel 2006: 290). Shodno tome, mali broj budućih vremena treba da izrazi različite percepcije budućnosti, što stvara nedoumicu o osnovnoj vrednosti ovih oblika – da li su oni glagolska vremena ili načini.

U ovom radu se analiziraju francuska i srpska glagolska vremena koja izražavaju budućnost u odnosu na trenutak govora i ne uzima se u obzir budućnost u odnosu na referentnu tačku u prošlosti. Korpus na kojem je vršena analiza je ekscerpiran iz dva romana: *Moderato cantabile* Margarit Diras i *Le Petit Prince* Antoan Sent-Egziperija i njihovih prevoda na srpski jezik. Budući da je reč o književnom jeziku, sigurno je da na korpus utiče stil autora i prevodioca, kao i pogreške u prevodu na koje smo nailazili. Koristićemo metod objektivnog poređenja jednosmernog prevoda i posmatrati prevod francuskih vremena koja označavaju budućnost na srpski jezik, pokušavajući da kroz kvantitativnu analizu utvrdimo frekvenciju srpskih ekvivalenata.

1. IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI U FRANCUSKOM JEZIKU

U francuskom jeziku se za obeležavanje intervala realne budućnosti najčešće koriste anteriorni futur (*le futur antérieur*), prost futur (*le futur simple*) i blisko-buduće vreme (*le futur proche*).⁴ U nastavku ćemo dati njihove osnovne sintaksičko-semantičke vrednosti.

Anteriorni futur iskazuje događaj koji je posterioran trenutku govora, a anterioran događaju izraženom prostim futurom. Budući da je to složeno vreme, ono sa sobom nosi i vrednost svršenog aspekta.

Prost futur je stožer francuskog sistema za izražavanje budućnosti. Noseći informaciju o budućoj radnji, on istovremeno nosi i informaciju o govornikovom

(posteriornost), sa razdaljine na trajanje.” (Prevod J.M.)

⁴ Prevod „prost futur” za *futur simple* i „blisko-buduće vreme” za *futur proche* preuzeli smo od Stanojević, Ašić (2006: 135).

stavu prema toj radnji, pa se tako njegove modalne i temporalne vrednosti prepliću (Bergvatn 2010: 7) i teško je odrediti koja je od njih fundamentalna.

Među lingvistima koji insistiraju na modalnoj vrednosti prostog futura je i Baji koji kao ključni argument navodi da taj oblik vodi poreklo od latinske perifraze infinitif + *habere*. Ova perifraza je stvorena da izrazi modalniju vrednost od futura koji je već postojao u latinskom jeziku (Bally 1926: 13). Takođe, potvrdu da sve što prost futur izražava nosi dozu nesigurnosti i hipoteze, nalazimo i u činjenici da je njegov oblik blizak kondicionalu.

Međutim, Riegel (2006: 312) tvrdi da je za radnju izraženu prostim futurom mogućnost realizacije dovoljno velika te da temporalna vrednost ovog oblika nadjačava modalnu. Co Vet (1985: 49) takođe primećuje da prost futur upućuje na *univers du discours* koji se doživljava kao realan pa se ni po čemu ne razlikuje od ostalih indikativnih vremena. Nadovezujući se na Gijomovu konstataciju da je futur vreme koje zamišljamo i koje nosi uvek dozu hipotetičnosti, Ševalije (Chevalier 1964: 349) naglašava da je u slučaju prostog futura ipak jača mogućnost realizacije od hipoteze, a kada to nije slučaj, onda se upotrebljava kondicional prezenta. Interesantno je primetiti da Gijomovi termini (Guillaume 1971: 89) – *futur catégorique* za prost futur i *futur hypothétique* za kondicional prezenta ilustruju ovu tvrdnju. Ambivalentnost vrednosti prostog futura u francuskom jeziku je nemoguće razrešiti, pa je kontekst taj koji je u većini slučajeva određuje.

Prost futur i blisko-buduće vreme se u literaturi često suprotstavljaju (Stanojević, Ašić 2006: 134, Bergvatn 2010: 10) kako bi se što bolje ukazalo na njihove sličnosti i razlike, imajući u vidu da na različite načine pokrivaju isti vremenski interval.

Blisko-buduće vreme je perifrastična konstrukcija a ne pravo glagolsko vreme, te ona ne zauzima mnogo mesta u gramatikama i ponekad se označava kao zamena za prost futur u govornom jeziku (Chevalier 1964: 352). Ovaj oblik se razvio procesom gramatikalizacije: metaforizacijom prostornog značenja glagola *aller*, dobijeno je vremensko značenje (Wilmet 2005: 412). Glagol *aller* pomaže da se premosti jaz između sadašnjosti i budućnosti, pa tako blisko-buduće vreme izražava budućnost koja je u direktnoj vezi i nastavlja se na prezent (Chevalier 1964: 352), odakle i potiče njegov naziv – *le futur proche*.

Najznačajnija razlika između prostog futura i blisko-budućeg vremena je što blisko-buduće vreme snažno izražava nameru govornika i, pošto se glagol *aller* nalazi u prezentu, podrazumeva se da u trenutku govora postoji ta namera. Dakle, pored vremenske blizine postoji i psihološka. Iako se na vremenskoj osi smešta pre prostog futura, blisko-buduće vreme može izraziti i udaljenu budućnost, pomoću neke vremenske odrednice ili konteksta koji to jasno ističe. Kao presudna karakteristika za pravilnu distribuciju prostog futura i blisko-budućeg vremena javlja se prekid ili kontinuitet u odnosu na trenutak govora. Prost futur „upućuje na eventualnost koja je strogo odvojena od momenta govora”, dok se blisko-buduće vreme koristi „kada

govorimo o nekom stanju stvari o čijem se postojanju može zaključiti polazeći od nekog stanja prisutnog u kontekstu govorne situacije” (Stanojević, Ašić 2006: 135). Tako dolazimo do zaključka da su vrednosti ova dva futura komplementarne.

Pored navedenih, u francuskom jeziku se koriste i druga vremena u svojim nestandardnim tj. relativnim upotrebama. To je, pre svega, prezent koji naglašava govornikovu intencionalnost u trenutku govora, zatim perfekat (*le passé composé*) koji svojom svršenosti predstavlja radnju kao već realizovanu, dakle intenzivira nameru govornika i imperativ koji je, kao način koji izražava podsticaj na vršenje neke radnje, okrenut ka budućnosti.

2. IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI U SRPSKOM JEZIKU

U vremenskom sistemu srpskog jezika za izražavanje budućnosti funkcionišu dva glagolska vremena: futur I i futur II.

Futur I smešta u budućnost radnje kako svršenog, tako i nesvršenog glagolskog vida. Pored temporalne upotrebe, on poseduje i različite modalne upotrebe – zapovest, želja, zabrana (Tanasić 2005: 442). Bilo da je u pitanju modalnost ili čista temporalnost, ono što se njime izražava je nerealizovano u trenutku govora.

Futur II je glagolski oblik koji može da uspostavi različite vrste odnosa – može da izražava simultane, anteriorne i posteriorne radnje u odnosu na neku realno ili relativno buduću radnju (Tanasić 2005: 444). Međutim, iako nema specifičan odnos prema tački govora, on se ne koristi za označavanje neposredne posteriornosti. Pojavljuje se isključivo u zavisnim subordiniranim rečenicama i izražava radnju anteriornu futuru I, a posteriornu referentnoj tački. Kada se u futuru II pojavljuju imperfektivni glagoli, onda oni označavaju simultanost, a perfektivni – sukcesivnost (Milošević 1982: 4). U francuskoj literaturi se često raspravlja o tome da li kod prostog futura prevladava modalna, odnosno temporalna vrednost, dok se u srpskoj literaturi najčešće govori o modalnoj ili temporalnoj vrednosti futura II.⁵ Točanac (1991: 277) ukazuje da se u kontaktu francuskog i srpskog jezika futur II javlja kao prevodni ekvivalent sibžonktivu i kondicionalu, što potvrđuje velik opseg njegovog modalnog semantizma.

Pored futurskih oblika, budućnost u srpskom jeziku može da izrazi i prezent. Transponovanjem prezenta u budućnost stvara se iluzija sadašnjosti i on se gotovo uvek javlja sa nesvršenim glagolima (Tanasić 2005: 383). Prezent svršenog vida se u savremenom srpskom jeziku javlja umesto futura II svršenih glagola u vremenskim i uslovnim rečenicama (Tanasić 2005: 451). Ovakva vremenska upotreba prezenta poseduje jaku modalnu komponentu – govornikov subjektivni stav predstavlja silu koja omogućava transponovanje u budućnost: „Ta sila može biti govornikova namera, rešenost da ostvari neku situaciju, kao i uverenost da će se ona ostvariti” (Klikovac

⁵ Najbolji pregled literature kod Milošević, 1972.

2009: 62). Usmerenost na budućnost se pokazuje i upotrebom prezenta modalnih glagola (moći, hteti, želeti...) uz konstrukciju *da + prezent* (Milošević 1982: 10).

Za izražavanje budućnosti srpski jezik se oslanja i na relativne vrednosti nekih prošlih vremena. U toj situaciji „govornik, nošen snažnom silom uverenosti da će se nešto desiti, iz tačke govora se seli u buduću tačku i situaciju posmatra kao već ostvarenu” (Klikovac 2009: 69). Preteritalna vremena koja se javljaju u ovoj upotrebi su aorist i perfekat.

Pošto potencijal služi za izražavanje mogućnosti, onda je i ovaj glagolski način brojnim modalnim značenjima (namera, želja, spremnost) upravljen ka budućnosti i često predstavlja uslov ostvariv u budućnosti.

3. ANALIZA KORPUSA

U nastavku se daje prikaz rezultata analize korpusa koji je za cilj imao utvrđivanje najčešćih korespondencija u francuskom i srpskom sistemu za izražavanje budućnosti.

3.1.1. Ekvivalenti prostog futura

Analiza korpusa pokazuje da je najčešći prevodni ekvivalent francuskog prostog futura u srpskom jeziku futur I:

(1) a) *Un jour, dit la mère, un jour il le saura, il le dira sans hésiter, c'est inévitable.* (MC, 50)

b) *Jednog dana reče majka, jednog dana će znati to, reći će bez oklevanja, to je neizbežno.* (54)

Modalna komponenta koja prati prost futur u izražavanju budućnosti se na srpski jezik takođe prevodi futurom I. U rečenicama se našao prilog „možda” kojim je ona naglašena:

(2) a) *Peut-être que vous ne reviendrez plus.* (MC, 35)

b) Možda više nećete dolaziti. (39)

Na korpusu se pokazalo da se kao ekvivalent prostom futuru pojavljuje i srpski prezent. Interesantno je primetiti da se radilo o primerima sa modalnim glagolima. Upotreba futura I bi u primeru 3) značajno odvojila radnju od trenutka govora, ali bi taj oblik bio očekivan s obzirom na original:

(3) a) *Tu pourras juger ce vieux rat.* (PP, 43)

b) Možeš suditi tom pacovu. (60)

U korpusu smo naišli i na situaciju gde su tri sukcesivna glagola u prostom futuru (od kojih je drugi praćen sibžonktivom prezenta) prevedena kombinacijom futur I + prezent + futur I. U prezentu se našao nesvršeni glagol „moliti”. Očekivani oblik umesto „moli” bio je „će moliti”. Ovakvu upotrebu prezenta je moguće oprav-

dati činjenicom da upotrebljeni oblik nije indikativni, već pripovedački i da ima za cilj da čitaocu što ubedljivije opiše tok zbivanja:

(4) a) *Le canard à l'orange, de nouveau, repassera. Du même geste que tout à l'heure Anne Desbarges implorera qu'on l'oublie.*⁶ *On l'oubliera.* (MC, 74)

b) Ponovo će služiti patku sa pomorandžom. Istim pokretom kao i maločas, An Debard moli da ne obraćaju pažnju na nju. Neće obraćati pažnju na nju. (81)

Pored niza sukcesivnih radnji, prost futur može da izrazi i simultane radnje. U srpskom prevodu se javlja futur II glagola nesvršenog vida u zavisnoj rečenici koji izražava simultanost. Ovo značenje se kvalifikuje kao vremensko-modalno (Stanojčić, Popović 2000: 390):

(5) a) *Quand tu regarderas le ciel, la nuit, puisque j'habiterai dans l'une d'elles, puisque je rirai dans l'une d'elles, alors ce sera pour toi comme si riaient toutes les étoiles.* (PP, 94)

b) Kad budeš gledao nebo, noću, pošto ću ja stanovati na jednoj od njih, pošto ću se ja na jednoj od njih smejati, to će za tebe biti kao da se sve zvezde smeju. (130)

Interesantno je primetiti kako se u identičnom tipu rečenica situacija menja onog trenutka kad se u prostom futuru nađe svršen glagol. On se na srpski takođe prevodi futurom II, ali se bira aspektualno odgovarajući glagol koji umesto simultanog daje sukcesivni prikaz datih radnji:

(6) a) *Alors que les invités se disperseront en ordre irrégulier dans le grand salon attendant à la salle à manger, Anne Desbarges s'éclipsera, montera au premier étage.* (MC, 75)

b) Kad se gosti budu raspršili, bez posebnog reda, po velikom salonu pored trpezarije An Debard će šmugnuti, popeće se na prvi sprat. (82)

U korpusu su se pojavili i primeri, gde se kao ekvivalent prostom futuru umesto očekivanog futura II nalazio perfektivni prezent:

(7) a) *Et quand tu seras consolé, tu seras content de m'avoir connu.* (PP, 94)

b) A kada se utešiš, biće ti milo što si se sa mnom upoznao. (130)

Sposobnost perfektivnog prezenta da izrazi budućnost pokazuje upravo njegova zamenjivost futurom II. Kod Antonić (2001: 259) nalazimo da, kada se u subordiniranoj predikaciji izražava budućnost, „dolaze u obzir futur II i prezent, imperfektivni ili perfektivni, koji je obavezno komutabilan sa futurom II”.

Kao ekvivalent prostom futuru u okviru vremenske rečenice se pojavio i imperativ:

(8) a) *Quand tu voudras te reposer, tu marcheras.* (PP, 55)

b) Kada budeš hteo da se odmoriš, ti koračaj. (78)

Ovakva upotreba prostog futura ima jaku modalnu nijansu – to je *futur injonctif* (Riegel 2005: 313) kojim se daju sugestije, izdaju naredbe. Shodno tome,

⁶ U ovom slučaju glagol u prostom futuru uvodi sibžonktiv koji je na srpski preveden prezentom obojenim modalnom vrednošću – „da ne obraćaju pažnju”.

upotreba imperativa u srpskom jeziku je sasvim adekvatna. Kada se, u srpskom jeziku, u zavisnoj rečenici nađe futur II, a u glavnoj imperativ onda one uspostavljaju odnos temporalne identifikacije lokacionog tipa gde je linearna simultanost delimična (Antonić 2001: 260).

3.1.2. Posebni vidovi izražavanja budućnosti prostim futuroom

U korpusu se prost futur najčešće javlja u okviru kondicionalnih rečenica i to sa ciljem da označi proces za čije ostvarenje postoji realan uslov u sadašnjosti. U francuskom jeziku, kada se prost futur nađe u glavnoj rečenici, on podrazumeva postojanje realno ostvarivog uslova u protazi – *hypothèse envisagée comme probable* (Riegel 2005: 509). Kao ekvivalent, u srpskom prevodu se pojavljuju rečenice koje u protaznom delu imaju futur II, a kao apodozni predikat se javljaju potencijal ili futur I:

(9) a) *S'ils voyagent un jour, me disait-il, ça pourra leur servir.* (PP, 23)

b) Ako budu jednog dana putovali – reče mi on – to bi im moglo koristiti.

(33)

(10) a) *Si ce boulon résiste encore, je le ferai sauter d'un coup de marteau.* (PP, 28)

b) Ako se ovaj šraf bude i dalje opirao, izbiću ga jednim udarcem čekića. (39)

Korpus je pokazao da je pojava potencijala kao ekvivalenta futuru I isključivo vezana za kondicionalne rečenice. U primeru 10) realno ostvariv uslov se sa francuskog na srpski prevodi kao potencijalni. Moguće je da se prevodilac odlučio za potencijal zbog modalne vrednosti samog glagola *pouvoir* (moći), pošto bi bukvalan prevod trebalo da glasi „to će moći da im koristi”.

U primeru 11 je takođe realno ostvariv uslov iz francuske rečenice, preveden potencijalnim uslovom. Iako se upotrebljava potencijal, prevod zadržava visok stepen uverenosti u realnost uslova koji nosi rečenica u originalu. Razlog za to je upotreba veznika „kad” koji, u slučaju izražavanja pogodbenog značenja zahteva da oba predikata budu u potencijalu (Ivić 1995: 144) upravo da bi pokazao da je reč o pogodbenom a ne vremenskom vezniku:

(11) a) *Si tu ordonnes à ton peuple d'aller se jeter à la mer, il fera la révolution.* (PP, 42)

b) Kad bih naredio svom narodu da se baci u more, on bi se bunio. (58)⁷

Prost futur je preveden i prezentom složenog modalnog predikata. Upotrebom ove konstrukcije se snažnije izražava modalna komponenta namere ili želje, ali se pri tom u prevodu gubi semantička nijansa budućnosti:

(12) a) *Ce qui est bien, avec la caisse que tu m'as donnée, c'est que, la nuit, ça lui servira de maison.* (PP, 14)

b) Kutija koju si mi dao dobra je što može noću da joj posluži kao kuća. (21)

⁷ U originalu je upotrebljeno drugo lice jednine, dok je na srpskom glagol u prvom licu.

Možda je tome uzrok upravo upotreba modalnog glagola, jer stav o budućoj radnji postoji u trenutku govora i u obliku francuskog futura. Bez obzira što je očigledna vremenska komponenta, prevagu ipak odnosi modalna. U prethodnom primeru, prevod je mogao da glasi i „moći će da joj posluži kao kuća”, ali bi se izgubila komponenta mogućnosti u sadašnjem trenutku.

3.2. Ekvivalenti anteriornog futura

U srpskom jeziku njegov najfrekventniji ekvivalent je futur II. Oba oblika su složena, pa bi se lako moglo pomisliti da, po analogiji sa francuskim, i srpski oblik nosi obavezno informaciju o svršenom aspektu, što međutim nije slučaj.

Pa ipak, moguće je da se perfektivni aspekt anteriornog futura prevede srpskim perfektom koji čuva komponentu rezultativnosti futura II (Klikovac 2010: 40):
(13) a) *Elle regardera le boulevard par la baie du grand couloir de sa vie. L'homme l'aura déjà déserté.* (MC, 75)

b) Gledaće na bulevar kroz prozor velikog hodnika svog života. Čovek ga je već napustio. (82)

U ovom slučaju aspekt ima prevagu nad temporalnom informacijom pa se, sasvim paradoksalno, buduće vreme jednog jezika prevodi na drugi prošlim vremenom. Međutim, i sam anteriorni futur, kada izražava pretpostavku koja se odnosi na prošlost, fiktivno projektuje u budućnost datu hipotezu i vremenski odgovara perfektu (*le passé composé*) (Riegel 2005: 315), tako da je ovakav prevod na srpski sasvim adekvatan.

U vremenskim klauzama svršeni prezent zamenjuje futur II kao ekvivalent anteriornom futuru:

(14) a) *Alors ce sera merveilleux quand tu m'auras apprivoisé!* (PP, 74)

b) Biće divno kada me pripitomiš! (104)

Kada se anteriorni futur pojavljuje u nezavisnim rečenicama, on izražava svršenu radnju u budućnosti, a kao ekvivalent u ovoj upotrebi se javlja futur I:

(15) a) *Il n'aura jamais pu l'attacher au mouton.* (PP, 99)

b) Nikada je neće moći namestiti svojoj ovci. (136)

3.3. Ekvivalenti blisko-budućeg vremena

Blisko-buduće vreme je obeleženo namerom govornika da radnja bude što pre realizovana, stoga nije retko videti da se na srpski jezik on prevodi prezentom. Srpski prezent izražava uverenost u blisku realizaciju radnje i adekvatno prenosi osećaj psihološke blizine buduće radnje:

(16) a) *Je n'ai plus rien à faire ici! Je vais repartir!* (PP, 43)

b) Nemam više šta da radim ovde! Odlazim!⁸ (59)

Kada namera koju blisko-buduće vreme izražava poprimi oblik naređenja, onda se ona na srpski jezik prevodi imperativom:

(17) a) *Mais toi, tu viens de loin! Tu vas me décrire ta planète!* (PP, 59)

b) Ali ti, ti dolaziš iz daleka? Opiši mi tvoju planetu! (83)

Postoji mogućnost i da se blisko-buduće vreme prevede perfektom u službi stroge zapovesti, da bi izrazio punu jačinu tog govornog čina:

(18) a) *Tu vas le dire tout de suite, hurle la dame.* (MC, 8)

b) Da si to odmah rekao – povika gospođa. (8)

Međutim, najfrekventniji ekvivalent blisko-budućeg vremena u srpskom jeziku je futur I:

(19) a) *Dans dix minutes, ça va être la fin du travail.* (MC, 42)

b) Za deset minuta biće kraj radnog vremena. (45)

3.4. Ekvivalenti prezenta

Kada se u francuskom jeziku budućnost izražava prezentom, najčešće su u pitanju radnje za čiju realizaciju govornik želi da izrazi jaku intencionalnost i da ih približi tako što će ih prikazati kao istinite u trenutku govora. Naravno, potrebno je da neka vremenska odrednica precizira smeštanje radnje u budućnost.

U korpusu su se kao prevodni ekvivalent prezenta pojavljuje futur I:

(20) a) *Je t'attends ici.* (PP, 89)

b) Čekaću te ovde. (123)

Zbog malog broja primera sa prezentom koji izražava budućnost, teško je utvrditi koji je najčešći prevodni ekvivalent u srpskom. Međutim, očigledno da se izvesnost radnje najbolje prenosi samim prezentom u srpskom jeziku:

(21) a) *Moi aussi, aujourd'hui, je rentre chez moi.* (PP, 92)

b) I ja se danas vraćam kući. (127)

U korpusu smo naišli na primer kada se prezent našao u protaznom delu kondicionalne rečenice i pri tom je preveden futuro II izražavajući realan uslov:

(22) a) *Je puis t'aider un jour si tu regrettes trop ta planète.* (PP, 65)

b) Mogu ti pomoći jednoga dana ako budeš mnogo žalio za svojom planetom. (93)

3.5. Ekvivalenti imperativa

Francuski imperativ se na srpski prevodi takođe imperativom ili imperativnom rečcom *nemoj + infinitiv (da + prezent)*. U rečenicama sa imperativom u korpu-

⁸ Umesto prezenta u ovoj upotrebi može da se nađe i aorist – „Odoh!” (Klikovac 2010: 35).

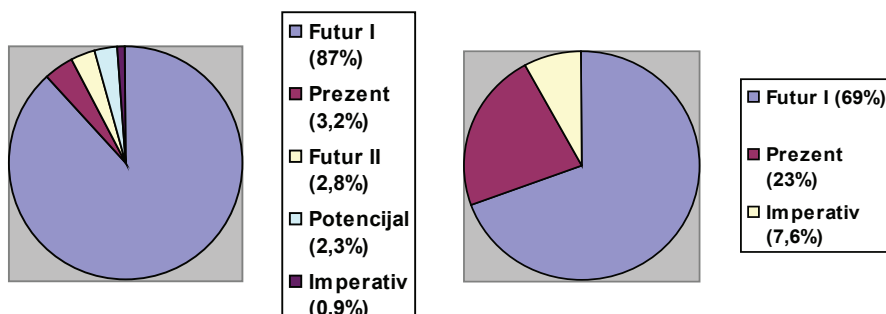
su se uvek pojavljivala vremenska odrednica koja je jasno upućivala na budućnost ili je to činio širi kontekst rečenice:

- (23) a) *Tâche d'être heureux.* (PP, 37)
 b) Pokušaj da budeš srećan. (51)
- (24) a) *Cette nuit...tu sais...ne viens pas.* (PP, 95)
 b) Noćas...znaš...nemoj doći. (132)

4. ZAKLJUČAK

Na korpusu se pokazalo da je najfrekventnije sredstvo za izražavanje budućnosti u francuskom jeziku oblik prostog futura (*futur simple*) (174 od 215 primera – 81%), a zatim blisko-buduće vreme (*futur proche*) (26 od 215 primera – 12%). Objašnjenje za češću upotrebu prostog futura treba potražiti, između ostalog, i u njegovom semantičkom polju. Budućnost je prevashodno nepoznati prostor ispunjen namerama, pretpostavkama, željama i velikom dozom nesigurnosti, stoga prost futur bolje pokriva ova značenja nego blisko-buduće vreme koje izražava više govornikov stav o budućnosti u sadašnjem trenutku. Međutim, u ovom slučaju je od presudne važnosti i tip korpusa na kojem je vršeno istraživanje. Naš korpus je sačinjen od primera ekscerpiranih iz pisanog koda. U savremenom francuskom jeziku frekvencija upotrebe prezenta za izražavanje budućnosti u govornom jeziku je mnogo veća (Stanojević, Ašić 2006: 135) te bi se u slučaju korpusa govornog jezika sigurno dobili drugačiji rezultati.

Ekvivalenti prostog futura u korpusu Ekvivalenti blisko-budućeg vremena u korpusu

I jedno i drugo glagolsko vreme se na srpski jezik u najvećem broju slučajeva prevodi futurom I: prost futur se od 174 u 152 (87%) slučajeva prevodi futurom I, a blisko-buduće vreme se od 26, u 18 prevodi futurom I (69%). Zatim sledi prezent,

koji očigledno ima najjaču sposobnost transponovanja u budućnost. Ostali glagolski oblici koji se pojavljuju kao ekvivalenti uglavnom se nalaze u relativnoj upotrebi.

U korpusu je broj primera sa prezentom za izražavanje budućnosti veoma mali (svega 6 od 215), možda zbog potrebe da kontekst, ili temporalni reper, jasno uputi na budućnost. Anteriorni futur se javlja u svega 4 primera i to sa vrlo različitim ekvivalentima, tako da je teško utvrditi neku pravilnost. U zavisnosti od značenja na koja je stavljen akcenat on je preveden na srpski kao perfekat, svršeni prezent ili futur I. Pojava imperativa je takođe zanemarljiva (6 od 215 primera) i, pošto je uvek bio praćen vremenskom odredbom, njegovo futursko značenje je bilo očigledno.

Sigurno da bi istraživanje sprovedeno u suprotnom smeru, od srpskog ka francuskom jeziku, upotpunilo sliku korespondencije glagolskih oblika za izražavanje budućnosti. Očigledno je da se manji broj vremena koja izražavaju budućnost u srpskom jeziku nadoknađuje relativnim upotrebama drugih vremena sa brojnim modalnim komponentama. Ostaje da se vidi kako ova saznanja mogu da unaprede nastavnu i prevodilačku praksu.

LITERATURA

- Antonić, Ivana. 2001. *Vremenska rečenica*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Bally, Charles. 1926. *Le langage et la vie*. Paris: Payot.
- Bergvatn, Christine. 2010. „Le futur en français et en norvégien”. <https://bora.uib.no/handle/1956/3987> (27. 07. 2011.)
- Chevalier, Jean-Claude. 1964. *Grammaire Larousse du français contemporain*. Paris: Librairie Larousse.
- Guillaume, Gustave. 1971. *Leçons de linguistique (Structure sémiologique et structure psychique de la langue française I)*. Québec: Les presses de l'Université de Laval.
- Ivić, Milka. 1995. *Lingvistički ogledi I*. Beograd: Slovoğraf.
- Кликовац, Душка. 2009. „О презенту несвршених глагола за означавање будућних ситуација”. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 38 (1): 57–71.
- Klikovac, Duška. 2010. *Skripta za predmet Sintaksa srpskog jezika*. Beograd (neobjavljeni materijal).
- Milošević, Ksenija. 1972. *Futur II i sinonimski oblici u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Милошевић, Ксенија. 1982. „Обиљежавање будућности у српскохрватском језику”. *Књижевни језик* 11/1: 1–12.
- Пипер, Предраг и др. 2005. *Синтакса савременог српског језика. Проста реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Reichenbach, Hans. 1947. *Elements of Symbolic Logic*. London: Mac Millan.

- <http://www.ditext.com/reichenbach/logic/logic.html> (01. 08. 2011.)
- Riegel, Martin et al. 2006. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF.
- Stanojević, Veran i Ašić, Tijana. 2006. *Semantika i pragmatika glagolskih vremena u francuskom jeziku*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Станојчић, Живојин и Поповић, Љубомир. 2000. *Граматика српског језика: уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Тоџанас, Душанка. 1991. „Transpozicija srpskohrvatskog oblika budem + particip u francuski sintaksički sistem”. U: *IV Simpozijum Kontrastivna jezička istraživanja. Zbornik radova*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 271–277.
- Vet, Co. 1985. „Univers de discours et univers d'énonciation: les temps du passé et du futur”. *Langue française* 67: 38–58.
- Wilmet, Marc. 2005. *Grammaire critique du français*: Bruxelles: Ed. Duculot.

Korpus

- Diras, Margarit. 1994. *Moderato cantabile*. Beograd: Prosveta.
- Duras, Marguerite. 1958. *Moderato cantabile*. Paris: Les éditions de Minuit. (MC)
- Saint-Exupéry, Antoine. 1987. *Le Petit Prince*. Paris: Editions Gallimard. (PP)
- Sent-Egziperi, Antoan. 1999. *Mali princ*. Beograd: Mañana press.

Jelena G. Mihailović

L'EXPRESSION DE L'AVENIR EN FRANÇAIS ET EN SERBE

Résumé

L'objet de la présente communication est l'expression de la postériorité des temps verbaux par rapport au point de référence au présent. L'analyse du corpus montre que le serbe, en s'appuyant sur les temps du futur dont il dispose et les usages relatifs d'autres temps, réussit à couvrir les mêmes champs sémantiques que le français.

Mots clés: l'analyse contrastive, français, serbe, le futur.